

## ÚJ KÖNYVEK TITÓRÓL

---

### 1.

Hosszú évekig Dedijer monográfiája volt az egyetlen könyv, amely Tito elvtárs életét és munkásságát tárgyalta. Amíg külföldön egyre többet foglalkoztak életével és munkásságával, addig Jugoszláviában hosszú ideig bizonyos tartózkodás jellemezte e témakörben a történészek, politikusok és publicisták írásait.

Az első döntő fontosságú lépés e helyzet megváltoztatására 1968-ban történt. Ekkor jelent meg Vinko Vinterhalter könyve: JOSIP BROZ ÉLETÚTJÁN (Kultúra kiadás, 1968.) . Ez a könyv nemcsak az új kutatások és új eredmények alapján jött létre, hanem időben is teljesebb és bővebb életrajzot ad. Míg Dedijer könyve megáll az 1948-as eseményeknél, addig Vinterhalter könyve a VIII. kongresszus és a kairói konferencia idejéig tárgyalja az eseményeket.

Vinterhalter monográfiája után először lassan és óvatosan, majd egyre határozottabban és rendszeresebben jelennek meg a különböző monográfiák, emlékezések és tematikus feldolgozások TITO életéről és történelmi szerepéről.

E jubileumi évben, amikor a 85. születésnapját ünnepeljük és egyben 40 éves pártvezetői jubileumát is, jó alkalom nyílik arra, hogy beszámoljunk az utóbbi években megjelent fontosabb könyvekről, monográfiákról, gyűjteményekről és jubileumi kiadványokról.

Ez a felmérés és kritikai összefoglalás csak a pillanatnyi helyzetet méri fel. Úgy tudjuk azonban, hogy e jubileumi évben több hasonló kiadvány jelenik meg és ezekről is később be kell számolnunk.

*Zvonko Štaubringer: TITO Gradjanin sveta.*  
Radnička štampa, Beograd, 1976.

Štaubringer könyve a jó politikai publicisztika műfajába tartozik. E könyv szerzője teheséges, igen tapasztalt újságíró, aki számtalanszor elkísérhette Titot külföldi útjaira, így könyvét írva számos esetben a közvetlen szemtanú megfigyeléseit és tapasztalatait is gazdagon hasznosíthatta.

Štaubringer időközben egész munkásságát Tito életének és munkásságának a tanulmányozására szentelte. Az utóbbi években több könyvet is szentelt e témakörnek és jelenleg is újabb könyvei anyagának a rendezésén, feldolgozásán munkálkodik.

Štaubringer e monográfiája még sajátos vegyes műfajú alkotás. Könyvének első részében publicisztikai eszközökkel vázolja fel Tito külpolitikai tevékenységét. Ebben a részben adja meg a könyv általános eszmei és tartalmi körvonalait. A második részben Tito külföldi útjainak a krónikáját írja meg a szerző a publicista és a krónikás eszközeivel. Ebben a részben (45—191. old.) Tito külföldi útjait ismerteti időrendben. E részben főleg olyan megfigyeléseket, történeteket, anekdotákat találunk, amelyeket már korábban az újságok hasábjain is olvashattunk. Mindez azonban ebben a kiadásban egységesebb, és rendezettebb. E részben igen kevés szó esik a politikai tárgyalásokról, nemzetközi viszonyok aktuális, fontos kérdéseinek méltatásáról. Ez érthető is, hiszen az író mindig csak azt írta és írhatta meg, amit az újságíró, a krónikás, a jelen történészről megírhat. Ezzel ellentétben igen sok szó esik a külső körülmények, események, találkozások és az utazások légköréről. Ebben a részben számos érdekes történetet olvashatunk Tito találkozásairól és emberi kapcsolatairól. Számos olyan mozzanatról számol be az író, ami a tárgyalások előtt és utána történik, amit általában úgy jellemeznek, mint a külső és látható események krónikáját.

A következő rész tartalmazza Titónak a külföldi újságírók kérdéseire adott legérdekesebb és legaktuálisabb válaszait. Ez a csokornyíki kis szöveggyűjtemény nemcsak teljesebbé teszi a képet, hanem egy új oldalról világítja meg Tito politikai tevékenységét. (191—229. old.)

A negyedik részben találjuk meg a külföldi államférfiak véleményeit Titóról, valamint a külföldi közéleti személyek, művészek vallomásait is. Végül pedig itt ismerhetjük meg Tito nézeteit is a legnevesebb külföldi kortárs államférfiairól is. A vélemények és nézeteknek a párhuzamos bemutatásával sokoldalúan világítja meg Tito politikai nézeteit és kritikai szempontjait is.

Štaubringer könyve a lazán szerkesztett, de egységesen átgondolt mű. Olyan, amely a széles olvasóközönségnek íródott, és tartalma, stílusa pontosan meg is felel e nemes célnak. A könyv ezért is kerüli a sajtóból jól ismert protokoláris megfogalmazásokat, hivatalos közleményeket és mindazokat az információkat, amelyek később csak a kutató, bogarászó történészek számára lehetnek értékesek. Štaubringer kerüli a diplomácia és a külpolitika közhelyeit, ezért inkább az emberi vonatkozásokra figyel.

E könyv tehát napjaink történetét adja, az átlagolvasóhoz szól. Ahhoz, aki a hetilapok és filmhíradók anyagában a napi érdekességeket szereti a legjobban olvasni és kommentálni.

Azt, hogy a szerző milyen pontosan látta a maga feladatát és milyen célszerűen oldotta meg — bizonyítja az a tény is, hogy e könyv két év alatt négy kiadást ért meg, és újabb kiadása is sajtó alatt van.

Štaubringer könyve ezért hasznos, jó bevezető olvasmányul szolgál napjaink politikai eseményeinek és krónikájának megismeréséhez. Az ilyen jellegű olvasmányoknak mindig nagy az olvasótáboruk. A szerzőnek ez a könyve főleg az ifjúság körében számíthat hálás olvasókra és pártfogókra. Az ilyen jellegű írásokból néha érdekesebb, hasznosabb tájékoztatást kaphatunk korunk politikai, történelmi kérdéseiről, mint az alapos és száraz történelmi, politikai szakkönyvekből, amelyeket csak igen kevesen ismernek és olvasnak.

### 3.

*Zvonko Štaubringer: TITOVO istorijsko N E staljinizmu*  
Radnička štampa, Beograd, 1976.

Štaubringer ez a könyve az előbb ismertetett monográfiának szerves folytatása és kiegészítése. E művének tematikája viszont egységesebb. A könyv témája teljes egészében a sztálinizmus elleni harcot öleli fel. Időrendben a háború utáni évekkel kezdődik, az utolsó fejezetek pedig 1972-ben a DJERDAP vízi erőmű felavatásával Tito és Ceausescu találkozásával foglalkoznak.

Štaubringer könyvének élén Tito egyik nyilatkozata áll, amelyet 80. születésnapja alkalmából adott az ILUSTROVANA POLITIKA szerkesztőségének. A lap ebből az alkalomból egyetlen kérdést tett fel.

A kérdés így hangzott:

„Az ön viharos életében, Tito elvtárs, sok olyan határozatot hozott, amely történelmi és sorsdöntő jelentőségű volt nemzetünk és közösségünk

életében. Kérjük önt, hogy válasszon ki egyet, amely az ön számára a legnehezebb volt.”

Tito elvtárs egy kitépelt jegyzetlapra sajátkezűleg írta fel a maga véleményét. (A kézirat fotokópiáját és a kérdés szövegét a könyv élén közli a szerző)

Tito ezt válaszolta:

„Életemben sok nehéz határozatot kellett hoznom, nem volt könnyű kiválasztani azt, amelyik a legnehezebb. No de úgy gondolom, hogy 1948-ban volt a legnehezebb. Ez egy iszonyú lelki terhelés volt: harcolnom kellett önmagamban a kommunista fegyelme és az a meggyőződés között, hogy itt, itt egy mély igazságtalanságról van szó.”

Ennek a vallomásnak a mély történelmi igazságáról ma már úgy beszélhetünk, mint egy történelmi tényről. Történelmi tény ez, mert immár három évtized választ el bennünket a sorsdöntő 1948-as eseményektől. Ezeknek az eseményeknek a sodra és következménye nemcsak népeink életére volt kihatással, hanem egyben kifejezte a nemzetközi munkásmozgalom legmélyebb válságát és kiüttalan helyzetét is.

Ennek a történelmi sorsfordulónak az értelmét egyre világosabban tárják fel az utóbbi évek és évtizedek nemzetközi eseményei is. Ezeknek az éveknek a központi eseménye a sztálinizmus elleni harc és a nemzetközi munkásmozgalom válságának a feltárása volt, valamint a jugoszláv pártnak az az egyre sikeresebb szándéka, hogy ezt csak a sztálinizmus és a dogmatizmus elleni határozott elvi harccal lehet leküzdeni, sikeresen megoldani. Ez a harc belpolitikai viszonylatban az öngazgatás kialakítását jelezte. Külpolitikai téren pedig a békés együttműködés és az el nem kötelezettség politikájában fejeződött ki. A sztálinizmus elleni harc az újabb történelem egyik legfontosabb összecsapása volt.

Ezt a harcot a jugoszláv népek nemcsak kiállták és teljes következetességgel végigvitték, de kivívták a nemzetközi munkásmozgalom későbbi önkritikáját. A Sztálin halála utáni korszakban az egész világ színe elé tárták az események igazi hátterét és azok tragikus következményét.

Ennek a majd három évtizedes harcnak a krónikáját adja a szerző e könyvében. Az első rész a háború utáni évek krónikáját tartalmazza az első véleménykülönbségek, összeütközések történetét vázolja fel. Ma már tudjuk, hogy ezekben az években lejátszódó események Sztálin egyeduralmi és önhatalmi világpolitikai koncepcióiban gyökereznek. Sztálin kezdetben úgy tekintett Titóra, mint a legkedvesebb és legjelentősebb tanítványára és szövetségésére. Amikor később egyre világosabb lett, hogy Tito az önálló és saját történelmi út kialakítását tartja politikai programjának, akkor Sztálin egyre élesebb kritikával fogadta ezt az elfordulást,

majd mindez végül a már jól ismert Sztálin levelek, később pedig az IB határozataihoz vezetett.

Sztálin halála után az új szovjet pártvezetőség elég hamar belátta, hogy mindez tragikus következményekkel járt a nemzetközi munkásmozgalomban. Hruscsov kétségtelen történelmi érdeme az volt, hogy igen korán belátta ennek a politikai irányvonalnak a tragikus következményeit és mindent megtett, hogy e tragikus következményeket minél teljesebb mértékben kijavítsa, kiküszöbölje. Ez a felismerés jutott kifejezésre a jól ismert 1955-ös belgrádi és az 1956-os moszkvai deklarációban is. Ezt a tényt szögezte le a XX. és a XXII. szovjet pártkongresszus is. Ezt a történelmi érdemet ismertük el mi is Hruscsov munkásságában. Tito a VIII. pártkongresszuson Hruscsov nagy érdemének ismerte el a jugoszláv—szovjet viszony normalizálódását és a sztálinizmus elleni harc nemzetközi jelentőségét.

Természetesen ma már tudjuk, hogy a sztálinizmus elleni harc sok buktatóval, nehézséggel járt, hogy ezekben az években játszódtak le az 1956-os magyar és lengyel, valamint az 1968-as csehszlovákiai események is. Ezeknek az éveknek a negatív mérlegéhez tartozik a kommunista pártok 1957-es és 1960-as értekezlete is, amely felújította a vádakat, Jugoszlávia-ellenes elmarasztaló bírálatokat, a jugoszláv politikai irányvonalban látta a nemzetközi munkásmozgalom legnagyobb veszélyét. Ezért hosszú évekig makacs propagandaháború folyt az új jugoszláv pártprogram ellen is.

Ezekben az években teljesedik ki az öngazgatás mint az egész társadalmat átfogó rendszer. Ezekben az években születik meg a nemzetközi együttműködésnek és a tömbönkívüli politikának az új nemzetközi irányvonala is. Ekkor, 1956 nyarán találkozik Brioni szigetén Tito, Nasszer és Nehru, ekkor fektetik le az el nem kötelezettség nemzetközi politikai irányvonalának az alapjait és további programját.

A Jugoszlávia-elleni sajtókampányok és az általános gyanakvás és gyanúsítás szelleme úgy szünt meg, ahogyan növekedett Jugoszlávia nemzetközi szerepe, nemzetközi tekintélye. A belgrádi és főleg a kairói (1961. és 1964.) konferencia után már a hajdani dogmatikusok sem látták a gyanakvás és gyanúsítás értelmét, ezért igyekeztek minél barátibb és megértőbb hangon tárgyalni Jugoszláviával.

Ezekben az években a régi sztálinista koncepciók hatalmukat és erejüket veszítik, ez egyre nyilvánvalóbbá lesz a nemzetközi politikában is. Az európai és a többi kommunista pártok egyre önállóbbak, szabadabbak lesznek. Ez főleg az 1968-as cseh események után bontakozik ki teljes mértékben, mint nemzetközi tény és történelmi folyamat.

Štaubinger könyve ezeket az eseményeket kíséri végig és az 1972-es eseményekkel zárul. E krónika nemcsak az eddig ismert eseményeket

mondja el érdekes, élvezetes stílusban, hanem nagyon sok eddig ismeretlen részletet és dokumentumot is közöl ebből a korból.

A szerző azonban a már ismert és a sajtóban is bőven megírt események tárgyalásánál is szűkszavúbb. Így például Hruscsov leváltásáról jóval kevesebbet ír, mint amit annak idején a jugoszláv sajtó erről megírt. Az 1968-as csehszlovákiai eseményekről sem esik szó, habár ez nemzetközileg is fontos esemény volt, és erről számos pártdokumentum és politikai nyilatkozat is van. E kisebb tartalmi fogyatékoságoktól eltekintve Štaubringer könyve e probléma egyik fontos és hasznos feldolgozását adja.

#### 4.

*Djordje Radenković: Tito susreti sa Državnicima sveta*  
MLADOST, Beograd, 1975.

Radenković a legkiválóbb jugoszláv külpolitikai kommentátorok és publicisták egyike, eddig is több könyvet írt a külföldi államférfiak életéről és tevékenységéről. Ez a könyve ezért szervesen kapcsolódik előző munkájához, amelyben korunk legfontosabb államférfiait és közéleti személyeit mutatja be (*Portreti savremenih ličnosti*. Mladost, Beograd, 1972.)

Könyve Tito külföldi utazásait, és politikai tárgyalásait ismerteti. E könyv tehát Jugoszlávia külpolitikai krónikája és e krónika keretében a szerző megrajzolja a külföldi államférfiak és politikusok arcképét és politikai környezetét is.

E portrék sorát Sztálin és Churohil nyitja meg. E két államférfival találkozott Tito először államférfi minőségben 1944 nyarán és őszén. A könyv utolsó fejezete pedig a keletnémet utazással és Erich Honecker portréjával zárul.

Míg Štaubringer könyve a riportok, történetek és érdekes riporteri megfigyelések formájában készült, addig Radenković könyve sokkal alaposabb, sokoldalúbb, rendszeresebb. Felépítése is zártabb, teljesebb, ezért helyet kap benne e korszak minden fontos eseménye, minden jelentős találkozás és probléma. De Radenković portréiban nemcsak az események elevenednek meg időrendi sorrendben, hanem ezeknek az eseményeknek a történeti értékelését és történelmi elemzését is adja. Radenković könyvében több a kritikai megfigyelés és kemény bírálólat, mint az előző monográfiákban. És ezek az értékelések nagyon pontosak és szigorúak néha, de minden esetben olyan történelmi tényeken alapulnak, amelyeket azóta a történelem nemcsak feltárt, hanem igazolt is.

Így például a szerző joggal állapítja meg Sukarno életének utolsó

éveiről, hogy elvesztette kapcsolatát a népével és korával, az általa meghirdetett, az általa irányított demokrácia kísérlete kudarcot vallott, hogy egyre jobban eltávolodott az ENSZ-től, a gazdasági bajok és problémák megoldása helyett hatalmas pénzeket költött az adminisztrációra, a hadseregre és az állami reprezentációra.

Ugyanilyen éles kritikával mutatja be az Etiópiai helyzetet vagy például Pszihanuk herceg esetét. Mert ő az az államférfi, aki mindent tudott, mindent csinált, sokféleképpen törődött, és mégis egy előre megsejtett összeesküvés áldozata lett.

Miközben a szerző országokon és tájakon át vezet bennünket, miközben a fontos politikai tárgyalások folyamatát és légkörét tárják elénk, mi egyre tisztább képet kapunk nemcsak Tito külpolitikai tevékenységéről, hanem megismerjük a jugoszláv külpolitika történetét a háború utáni évtizedekben. Megismerjük a jugoszláv nép nagy barátait Nehrut, Nasszert, Nkrumah-t.

Megismerjük a tömbön kívüli politika irányelveit, eddigi útját és eredményeit. Megismerjük a gyarmatosító politika lassú, de egyre biztosabb összeomlásának a folyamatát. Ennek kapcsán feltárulnak előttünk a történelmi fejlődés új távlatai is.

Radenković könyve ezért nemcsak aktuális és fontos politikai kézikönyv, hanem korunk történelmének egyik jelentős krónikája és kommentárja is.

Tito történelmi szerepét és külpolitikai tevékenységét csak úgy tudjuk igazán megérteni, méltányolni, ha korának eseményei és fontos szereplői közt ismerjük meg. Mindezt azért is ki kell hangsúlyozni, mert Tito korunk egyik legaktívabb államférfija, aki a földnek úgyszólván minden országában megfordult, mindenkivel hajlandó volt tárgyalni, akiben a dialógusra kész partnert, a megértésre hajlamos tárgyalófelet sejtett vagy remélt. Ha végigtekintünk az államférfiak és politikusok névsorán, akkor látjuk, hogy a fasiszta diktátorok, a közismert hóhérok kivételével szinte mindenkivel hajlandó volt tárgyalni és megbeszéléseket folytatni.

Ezeknek a politikai tárgyalásoknak a célja mindig az volt, hogy elősegítsék a nemzetközi együttműködést, és egymáshoz minél jobban közelebb hozzák a tárgyalófelek álláspontját a legfontosabb kérdések megoldásában. Mivel a nemzetközi béke a legfontosabb történelmi feladatunk és célunk, úgy hát a béke érdekében semmilyen munka, fáradtság, vagy kitartó tárgyalás nem lehet felesleges, soha nem lehet sok. Ez a politika egyben mindig következetes harc is volt a gyarmati és a félgymati népek szabadságáért, egyenjogúságáért. A jugoszláv külpolitika e téren mindig következetesen szolidaritást vállalt a függetlenségükért küzdő népek harcával, forradalmi mozgalmaival. Éppen ez a politikai irány-

vonaltette lehetővé, hogy Jugoszlávia és Tito olyan hatalmas tekintélyt vívott ki magának az ázsiai és afrikai országokban.

Jugoszlávia hatalmas nemzetközi tekintélye tehát ennek a politikának az eredménye. Ez is jó példa arra, hogy a nemzetközi szerep és tekintély többé már nem függ egy-egy ország nagyságától és katonai erejétől, hanem nemzetközi politikájának elvszerőségétől és demokratizmusától. Ebben van Tito külpolitikai szerepének és az általa kijelölt történelmi jelentőségű irányvonalnak a nagy jelentősége, nemzetközi kisugárzó hatása is. Ezzel máris megvalósította azt, amit a sokkal nagyobb és gazdagabb államok nem tudtak elérni.

Ennek a külpolitikai szerepnek és tevékenységnek az érzékeltetése e könyv legnagyobb érdeme.

## 5.

*TITO a hadtudományok első doktora* —  
a VOJNO DELO katonai folyóirat 1977. 1. száma

A folyóirat 1977. évi első számát teljes egészében Tito katonai és forradalmi tevékenységének szentelte. A folyóirat első része teljes egészében közli a nemrég lezajlott doktorrá avatási ünnepségen elhangzott beszédeket. A második részben közli a Jugoszláv Néphadsereg parancsnokainak nyilatkozatát ebből az alkalomból.

Ez a 250 oldalas tematikus szám egy jól megszerkesztett és egységes monográfiát ad Tito katonai, forradalmi és politikai tevékenységéről a háború éveiben: 1941-től 1945-ig.

Mirko Jovanović tábornok a doktorrá avatási ünnepségen Tito katonai és forradalmi tevékenységét a következőképpen foglalta össze:

„Tito elvtárs a Kommunisták Pártjának élén megszervezte nemzetünk felkelését és fegyveres harcát, melyben kivívták a legnagyobb győzelmüket az eddigi történelem folyamán;

— megalkotta az általános honvédelem koncepcióját mint egy teljes osztály- és társadalmi nézetet a háborúról, a honvédelemről;

— megalkotta, kiépítette az új forradalmi fegyveres erőket;

— kialakított egy eredeti új harcmodort.” (43—44. old.)

Tito hadtudományi, hadvezérei, forradalmi és politikai elméletének és gyakorlatának a lényegét Nikola Ljubičić tábornok a következőképp foglalta össze:

„Titonak az a kivételes képessége, hogy logikusan és racionálisan ítélkezik, összhangba hozza a politikai, anyagi, erkölcsi és a pszichológiai tényezőket egy egyszerű módszerrel — ami feltételezi a dialektikus



elemzés és szintézis képességét — lehetővé tette számára, hogy a háborút úgy szemlélje, mint egy összetett társadalmi jelenséget és nemcsak mint katonai kérdést. Ezért az ő stratégiai elképzeléseit a legjobban úgy lehet értelmezni, ha úgy tekintjük azokat, mint az emberi tevékenység minden területén felmerülő társadalmi konfliktusok irányításának a tudományát, amelyeket politikai, diplomáciai vagy fegyveres harccal vagy valami más módon oldanak meg.” (57. old.)

Tito katonai, forradalmi és államférfiúi tevékenysége a háborús években tehát szoros egységet alkotott. Tito kezdettől fogva tisztában volt azzal, hogy ez a háború nemcsak a német megszállás és a fasiszmus ellen folyik, hanem egyúttal a régi, népellenes társadalmi rendszer ellen is. Már a felkelés első napjaiban világos volt, hogy a régi társadalmi rendszer képviselői nem hajlandók együttműködni a népfelszabadító mozgalommal. Draža Mihajlović akkor a tárgyalás és együttműködés feltételeként azt követelte, hogy a londoni emigráns kormány és ennek jugoszláviai megbízottait a csetnik mozgalom főparancsnokságát fogadják el és mindenben hozzájuk alkalmazkodjanak. Ezeknek a feltételeknek az elfogadása azt jelentette volna, hogy a népfelkelés várakozó és habozó álláspontra helyezkedik, nem harcol a németek ellen, hanem várja, hogy ez a kérdés a nagyhatalmak harcában dőljön el.

A német megszállók és a fasiszmus elleni népfelszabadító háború egyben a régi társadalmi rend elleni harc is volt. Tito már igen korán felismerte azt a történelmi szükségszerűséget, hogy a háború győzelmes befejezése után már nem lehet ott folytatni, ahol a történelmi események elakadtak 1941-ben. A polgári társadalmi rend elfogadása ugyanis visszatérést jelentett volna a fasiszmust létrehozó, a fasiszmissal együttműködő társadalmi állapotokra.

A fasiszmus elleni harc tette lehetővé azt, hogy ez a népfelkelés és népfelszabadító háború egyben népi forradalom is legyen, mert a megszállók elleni harc egyben az új népi hatalom létrehozása is volt. Mindenütt a felszabadított területeken megalakult az új népi hatalom a népfelszabadító bizottságok formájában. Ez a forradalmi mozgalom egyben széles alapokra fektetett népfrontmozgalom is volt, amely magában foglalta a legszélesebb néprétegeket a fasiszmus ellen folytatott harcban. Ebben a küzdelemben nemcsak egy jól szervezett, nagy hadsereg jött létre, hanem egy olyan erős párt is, amely a győzelem kivívása után minden zökkenő nélkül átvehette a társadalom teljes irányítását és szervezését. A háború első napjaiban a párt mintegy 12 000 tagjából a négy év folyamán 140 000 tagot számláló erős pártszervezet lett. A háború egy maroknyi partizánegységből a négy év alatt egy 800 000 harcost számláló, jól megszervezett és irányított hadsereg jött létre.

Tito hadvezéri és forradalmi tevékenysége tehát azt jelenti, hogy a

legnehezebb társadalmi és történelmi körülmények közt úgyszólván a semmiből teremtett egy hatalmas hadsereget és győzelmet aratott az akkori Európa egyik legerősebb hadigépezete felett. Ezzel a felszabadító harccal együtt megszervezte a népi hatalom alapjait, amely a felszabaduló területeken lépésről lépésre foglalta el a helyét. Mire véget ért a háború és megszületett a Jugoszláv Néphadsereg, addigra létrejött a népi hatalom is a falusi és a városi népbizottságok formájában. Ezzel párhuzamosan létrejött a forradalmi parlament, az AVNOJ is, de az általa megválasztott forradalmi kormány is. Ennek a forradalmi folyamatnak az AVNOJ második ülése megadta a törvényes és a nép által jóváhagyott történelmi formáját.

Mindez csak úgy jöhetett létre, hogy Tito és a párt termékeny, aktív tevékenységet fejtett ki a maga korának és társadalmi folyamatok alakításában. A történelmi folyamatok, a történelmi szükségszerűségek erejével valósította meg a maga céljait és feladatait. E harcban a történelmi gondolkodás és a történelmi cselekvés teljes egysége valósult meg. Ez az egység tette lehetővé, hogy ezek az eredmények hatékony történelmi folyamatok részeivé váljanak, hogy más népek, más forradalmak későbbi céljaiba és eredményeibe is beleépüljenek.

E forradalmi folyamat nemcsak arra a kérdésre adott feleletet, hogy mi ellen harcolunk és miért harcolunk, hanem arra is, hogy a miért harcolunk fogalma magában foglalja a jövő szocialista társadalmának a célját, történelmi értelmét. Csak ez a történelmi viszony tette lehetővé, hogy az úgyszólván semmiből kiinduló partizánmozgalom hatalmas népi felkeléssé, általános népi forradalommal fejlődhetett, s a legnehezebb társadalmi, történelmi körülmények közt az új történelem egyik legnagyobb győzelmét vívta ki. Egy kis ország kis népe aratott itt győzelmet a legnagyobb katonai erő és a hatalmas technikai fölényrel szemben.

Ez a hatalmas győzelem csak úgy méltatható, úgy értékelhető igazán, ha megértjük teljes forradalmi és történelmi nagyságát. Mert ez nemcsak a megszállók elleni harc és háború volt, hanem a háborút és a megszállást létrehozó régi társadalmi rendszer elleni harc is. Éppen ezért is válhatott a többi forradalmi mozgalmak, felszabadító harcok egyik állandóan inspiráló példájává. Ezért is szolgált ez a harc erőt adó példaképül mindenütt, ahol az új társadalomért és a történelmi fejlődésért küzdöttek (Kuba, Algír, Vietnam, Angola stb.).

*MI SMO TITOV I, TITO JE NAŠ*

Spektar, Zagreb, 1975.

Ez a szépen megszerkesztett és kiváló technikai kiállításban megjelent könyv az antológia és a jó történelmi olvasókönyv szerencsés kombinációja. A mű célja az volt, hogy a tanulóifjúságnak minél egyszerűbben és teljesebben bemutassa Tito munkásságát és korát.

E szép és nemes feladatnak e könyv sokoldalúan és nagyon hatásosan tesz eleget. Életrajzokat, cikkeket, tanulmányokat közöl Tito életéről és koráról. Festmények és tájak színes reprodukcióit, tanulmányokat, jó válogatást ad a Titóról írott versekből, irodalmi művekből. Fényképeket közöl hazánk társadalmi átalakulásáról és festői tájairól.

Ez a könyv tehát jó tankönyv és érdekes olvasmány lehet a történelem és a társadalmi ismeretek tanításában. Egyszerre ad képet eddigi történelmünkről és mai társadalmunkról. Bemutatja, forradalmi mozgalmaink alakulását, történelmi utunkat, amellet nagyon jó irodalmi és történelmi írásokat közöl Tito életéről és munkásságáról.

E könyv kétségtelen kiválóságainak dicsérete mellett mindjárt szólnunk kell néhány olyan hibájáról is, amelyek nagyban megnehezítik a használatát és igazi méltatását. A könyv mindenekelőtt igen drága: 200 új dinárba kerül, így igen kevés tanuló és ifjúmunkás veheti meg magának. Pedig a könyv csak akkor érné el az igazi célját, ha minden középiskolás diák megvehetné magának. A könyv második hibája az, hogy nincs sem tartalomjegyzéke, sem címlapja, így az olvasó nehezen tájékozódhat tartalmában, beosztásában, szerkezetében. Ugyan a könyv utolsó oldalán ott áll egy hatalmas lista, amely leltárszerűen felsorolja a könyv munkatársait és szerkesztőit, de ezzel úgy látszik, nem az olvasóhoz szól.

A könyv szerkesztői pedig megkímélhették volna az olvasót a keresés, bogarászás és tájékozódás kínjaitól, ha elkészítik a könyv tartalomjegyzékét, ha megszámozzák a könyv oldalait, ha szabályos címlapot adnak e könyvnek. Ilyenformán ez a könyv hasonlít az olyan ruhához, amelyre elfelejtették felvarrni a gombokat, az ember nem veheti fel sem a nadrágot, sem a kabátot, mert így nem használható.

*TITO, SKJ, Samoupravni socijalizam,*  
Spektar, Zagreb, 1975.

Ez a könyv is hasonló szerkesztői módszerrel készült, mint az előbbi olvasókönyv. A különbség csak az, hogy e könyvben az előbbi kiadványnak az erényei és a hibái is jóval nagyobb mértékben vannak meg. Az erényeket abban foglalhatjuk össze, hogy e könyv sokkal alaposabb, gazdagabb és teljesebb képet ad Tito életéről, munkásságáról, a pártról és a szocializmus építéséről, mint az előbbi kiadvány. Ez az antológia a komolyabb és felkészültebb olvasóhoz szól. Tartalma is ehhez a célhoz igazodik. Komoly és értékes tanulmányokat és dokumentumokat közöl a szocializmus építéséről, a párt programjáról, történelmi feladatairól. Gazdag képzőművészeti és irodalmi anyagot is mellékel az elméleti részhez. Bőséges anyagot nyújt az eddigi megtett történelmi útról, a szocializmusért folytatott harc történetéből.

E könyvben megtaláljuk az új jugoszláv képzőművészet számos kiváló alkotásának a reprodukcióját, valamint a legszebb emlékművek fényképét is a legmagasabb művészi színvonalú kivitelezésben.

A könyv hibáit abban foglalhatjuk össze, hogy ez a legdrágább jugoszláv könyvek egyike. Pontosan 500 új dinárba kerül, így ezt a könyvet csak azok vehetik meg, akiknek bőven futja az ilyen reprezentációs költségekre is a pénzük. Tanulók, egyetemisták, munkások aligha vehetik meg. E könyv tehát a szocializmusról szól, de épp azok nem vehetik meg, akiket ez a téma és tartalom a legjobban érdekel. Akik pedig megveszik és megvehetik, azok főleg azért veszik meg, hogy néha elnézegessék a szép képeket, vagy hogy dicsekedjenek vele. Így hát e könyv társadalmi célja és tényleges szerepe nincs összhangban.

Ebben a kiadványban sem találunk tartalomjegyzéket és a könyv lapjai sincsenek megszámozva. És a tartalomban való eligazodás itt még nehezebb, mert a könyvben szorosan összefonódik a kettős tartalom, a történelmi és a társadalmi rész, az olvasó pedig ezt nem mindig tudja azonnal megérteni, áttekinteni. Így hát az olvasó vegyes érzelmekkel és furcsa tetszéssel fogadhatja csak ezt a könyvet.

Pedig hát ideje volna már az ilyen és a hasonló jellegű könyvek tartalmát és társadalmi funkcióját összhangba hozni. A jó és hasznos könyveknek hozzáférhető, olcsó ára kell, hogy legyen. Igen fontos követelmény, hogy mindenki által könnyen áttekinthető, érthető legyen beosztása és ne hiányozzék a tartalomjegyzéke. Az ilyen kiadványoknak csak akkor van értékük és értelmük, ha a társadalmi tartalmuk, társadalmi céljuk teljesen összhangban van és így be is tölthetik a hivatásukat.